

การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา โดยประยุกต์หลักการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการแก้ปัญหาที่โอทีอาร์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเอง ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ

The Development of Instructional Process in Social Studies by Applying The Other 3R's Problem Solving Model to Enhance Self-Management Competency of Students in Vocational Certificate Programs

เกศินี คุรุณาสวัสดิ์ (Kesinee Kharunasawat) *

ดร. วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (Dr. Walai Isarankura Na Ayudhaya) **

ดร. ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ (Dr. Duangkamol Traiwichitkhun) ***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากระบวนการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา โดยประยุกต์หลักการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการแก้ปัญหาที่โอทีอาร์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเอง ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ 2) ศึกษาคุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา โดยประยุกต์หลักการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการแก้ปัญหาที่โอทีอาร์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเอง ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ กลุ่มตัวอย่าง คือนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ โรงเรียนเตรียมวิศวกรรมไทย-เยอรมัน เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้เป็นรายหน่วยการเรียนรู้ มี 4 หน่วยการเรียนรู้ และแบบวัดความสามารถในการจัดการตนเอง

ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสร้างแรงจูงใจ ขั้นที่ 2 การกำหนดประเด็นในการศึกษา ขั้นที่ 3 การวางแผนในการดำเนินงาน ขั้นที่ 4 การปฏิบัติและติดตามการดำเนินงาน ขั้นที่ 5 การอภิปรายและแลกเปลี่ยนการดำเนินงานกับกลุ่มอื่น และขั้นที่ 6 การสะท้อนกลับและประยุกต์

2. กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนตามกระบวนการที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น มีคะแนนความสามารถในการจัดการตนเอง หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: สังคมศึกษา, รูปแบบการแก้ปัญหาที่โอทีอาร์, ความสามารถในการจัดการตนเอง

Keywords: Social studies, The Other 3R's problem solving model, Self-management competency

* นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Abstract

The purposes of this research were: 1) to develop the instructional process in social studies by applying the Other 3R's problem solving model to enhance self - management competency of the vocational certificate students, 2) to study the quality of the instructional process in social studies by applying the Other 3R's problem solving model to enhance self - management competency. The sample group was the vocational certificate students, Thai-German Pre-Engineering School. The research instruments consisted of 4 unit lesson plans and test of self-management competency.

The research results revealed that:

1. the instructional process developed by the researcher included 6 steps which were: 1.1) motivation; 1.2) determination of issue for study; 1.3) planning for study; 1.4) action and follow up; 1.5) discussion and exchange ideas with other groups; and 1.6) reflection and application,
2. Post-scores of the sample group's self-management competency were higher than pre-scores at .05 level of significance.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการเรียนการสอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถในการจัดการตนเองให้กับนักศึกษา โดยกล่าวถึงในทักษะการจัดการ เพราะความสามารถในการจัดการตนเอง เป็นทักษะย่อยของทักษะการจัดการ (Bennett et all, 2000) ดังที่ปรากฏในจุดหมายของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 (ปรับปรุง พ.ศ. 2546) ข้อที่ 2 เพื่อให้เป็นผู้มีปัญญา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและการประกอบอาชีพ สามารถสร้างอาชีพ มีทักษะในการจัดการและพัฒนาอาชีพให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ (สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา, ม.ป.ป.) ผู้สอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ จึงต้องจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการตนเองให้นักศึกษา เพราะความสามารถในการจัดการตนเองเป็นทักษะพื้นฐานที่ทำให้บุคคลเกิดความสำเร็จในการเรียนและ ประสบความสำเร็จในวิชาชีพได้ รวมไปถึงเรื่องอื่นๆ ในการดำเนินชีวิต แต่ผลการศึกษาพบว่าปัจจุบันนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพยังมีปัญหาทั้งทางด้านวิชาการและด้านวิชาชีพ กล่าวคือ ปัญหาในด้านวิชาชีพ ผู้ประกอบการระบุว่า นักศึกษามีปัญหาในเรื่องไม่ขยัน ไม่ตรงเวลา ขาดวินัย

และความรับผิดชอบ (ณรงค์ นิตยาพร, 2541) สำหรับปัญหาทางด้านวิชาการ จากการทดสอบระดับชาติ ด้านอาชีวศึกษาที่เรียกว่า Vocational National Education Test หรือ V-NET จัดสอบนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปี 3 จากทั่วประเทศ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2553 -2555 ผลปรากฏว่า ในรายวิชาที่นักศึกษาทุกสาขาวิชาต้องสอบเหมือนกันนั้น (รายวิชาพื้นฐาน หรือสามัญ) ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าครึ่งของคะแนนเต็มตลอดสามปี (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.) จากปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถที่จะแก้ไขได้ ถ้านักศึกษามีความสามารถในการจัดการตนเอง เพราะผู้เรียนที่มีความสามารถในการจัดการตนเอง จะส่งผลดีให้สามารถประสบความสำเร็จทางการเรียน และส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น มีความรับผิดชอบต่อการเรียนเพิ่มสูงขึ้น มีวินัยในตนเอง มีเหตุผล และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นด้วย (O'Keefe & Berger, 1999)

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนากระบวนการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเองให้กับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ โดยพัฒนามาจาก 2 หลักการ ได้แก่ หลักการของรูปแบบการแก้ปัญหา

ที่ไอทีอาร์ กับหลักการเสริมสร้างการจัดการตนเอง เพราะรูปแบบการแก้ปัญหาที่ไอทีอาร์ พัฒนาขึ้นโดยสมาคมจิตวิทยาแห่งสหรัฐอเมริกา (The American Psychological Association-APA เป็นกระบวนการเรียนการสอนแก้ปัญหาแบบใหม่ที่บูรณาการ 3 ทักษะ ได้แก่ การมีเหตุผล การปรับตัวเพื่อเอาชนะอุปสรรค และความรับผิดชอบ มีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์และทักษะชีวิตของผู้เรียน (DeAngelis, 2010) ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ ที่สามารถส่งเสริมให้เกิดทักษะทั้งสาม โดยผู้วิจัยพบว่า ความสามารถในการจัดการตนเอง เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการแก้ปัญหาที่ไอทีอาร์ประสบความสำเร็จ เพราะเมื่อผู้เรียนสามารถจัดการตนเองได้ส่งผลให้มีความสามารถในการคิดริเริ่มในการแก้ปัญหาความน่าเชื่อถือ การปรับตัวเพื่อเอาชนะอุปสรรคและความรับผิดชอบ (Self managing learners, n.d.) เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสอดคล้องกับหลักการของรูปแบบการแก้ปัญหาที่ไอทีอาร์ และสามารถเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเองได้อย่างแน่นอน ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์และนำหลักการเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเองมาบูรณาการกับหลักการของรูปแบบการแก้ปัญหาที่ไอทีอาร์ โดยใช้เนื้อหาวิชาสังคมศึกษา เนื่องจากกลุ่มวิชาสังคมศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาพื้นฐาน หรือสามัญ และสามารถเอื้อต่อการเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเองได้ เพราะลักษณะวิชา เนื้อหาและขอบข่ายของวิชาสังคมศึกษา เป็นเหมือนแกนกลางของบรรดาวิชาต่างๆ ในหลักสูตรที่ช่วยให้ผู้เรียนใช้ประโยชน์ ในการดำรงชีวิตในสังคม (Kenworthy, 1962) ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งหวังให้เป็นการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ ให้มีความสามารถในการจัดการตนเองในการเรียนด้วยการทำงานตามที่ครูมอบหมายให้สำเร็จ และเตรียมความพร้อมให้เป็นแรงงานที่มีคุณภาพ หรือนำไปปรับใช้ในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นในอนาคต

คำถามวิจัย

1. กระบวนการเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษา โดยประยุกต์หลักการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการแก้ปัญหาที่ไอทีอาร์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเอง ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนอย่างไร
2. การจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเอง ให้กับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ ได้หรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษา โดยประยุกต์หลักการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการแก้ปัญหาที่ไอทีอาร์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเอง ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ
2. เพื่อศึกษาคุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา โดยประยุกต์หลักการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการแก้ปัญหาที่ไอทีอาร์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเอง ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความสามารถในการจัดการตนเอง หมายถึง การที่ผู้เรียนควบคุม กำกับ และติดตามการดำเนินงานของตนเองตามภาระงานที่ผู้สอนมอบหมาย โดยผู้เรียนจะต้องดำเนินงานด้วยตนเองตลอดทั้งกระบวนการดำเนินงาน จนกว่าจะดำเนินงานเสร็จ ซึ่งมีพฤติกรรมดังนี้ 1.1) การสร้างแรงจูงใจและเสริมแรงตนเองเพื่อให้เกิดความสนใจและเห็นความสำคัญในดำเนินงานรวมทั้งเป็นแรงจูงใจให้ปฏิบัติงานจนบรรลุเป้าหมาย 1.2) การตั้งเป้าหมายและวางแผนการดำเนินงานของตนเอง 1.3) การดำเนินงานศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลต่างๆ ตามแผนที่ไว้ 1.4) การสังเกตและควบคุมตนเอง ให้ปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้ด้วยการบันทึกและเตือนตนเองเพื่อจัดการกับอุปสรรค

ต่างๆ ไม่ให้ออกนอกแผนการดำเนินงานจะสำเร็จตามเป้าหมาย 1.5) การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการทำงานของตนเอง และ 1.6) การขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น เมื่อไม่สามารถจัดการแก้ไขได้ด้วยตนเอง รวมทั้ง 1.7) การประเมินการปฏิบัติงานของตนเอง เพื่อนำไปปรับปรุง หรือพัฒนาการทำงานต่อไป

2. กระบวนการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาโดยประยุกต์หลักการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการแก้ปัญหาที่โอทีอาร์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเอง หมายถึง ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมาจาก 2 หลักการ ได้แก่ หลักการของรูปแบบการแก้ปัญหาที่โอทีอาร์ กับหลักการเสริมสร้างการจัดการตนเอง โดยนำมาใช้จัดการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษาเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเองประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสร้างแรงจูงใจ ขั้นที่ 2 การกำหนดประเด็นในการศึกษา ขั้นที่ 3 การวางแผนในการดำเนินงาน ขั้นที่ 4 การปฏิบัติและติดตามการดำเนินงาน ขั้นที่ 5 การอภิปรายและแลกเปลี่ยนการดำเนินงานกับกลุ่มอื่น และขั้นที่ 6 การสะท้อนกลับและประยุกต์

3. คุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา โดยประยุกต์หลักการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการแก้ปัญหาที่โอทีอาร์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเอง ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ หมายถึง นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ตามกระบวนการเรียนการสอนโดยประยุกต์หลักการจัดการ

เรียนรู้ตามรูปแบบการแก้ปัญหาที่โอทีอาร์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเอง มีค่าคะแนนความสามารถในการจัดการตนเองสูงขึ้น โดยเปรียบเทียบกับการค่าคะแนนทั้งก่อนและหลังการทดลองจากแบบวัดความสามารถในการจัดการตนเองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

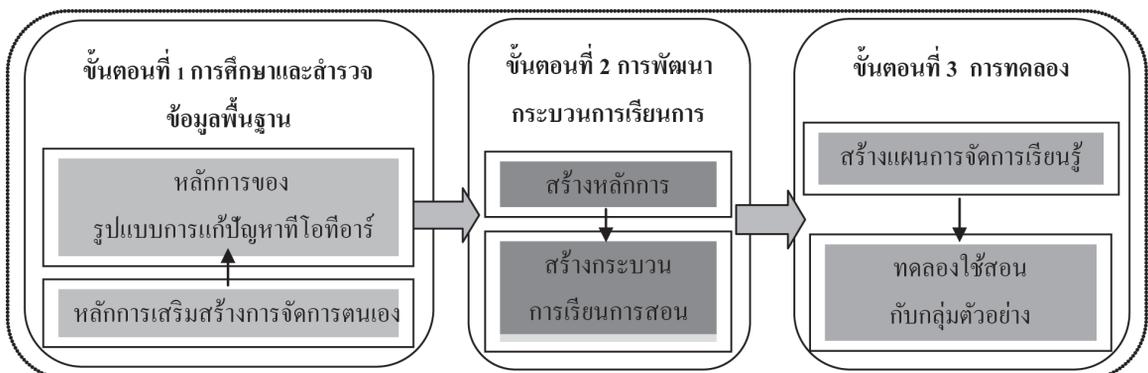
1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการทดลองเพื่อศึกษาคุณภาพของกระบวนการเรียนการสอน คือ นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ จำนวน 450 คน ที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2554 โรงเรียนเตรียมวิศวกรรม ไทย-เยอรมัน ของวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

กลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้กระบวนการเรียนการสอน เป็นนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ จำนวน 32 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนเตรียมวิศวกรรมไทย-เยอรมัน ของวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple random sampling) ด้วยการวิธีจับสลากเพื่อเลือกสาขาวิชาและห้องเรียนที่จะใช้ในการทดลอง

2. รูปแบบการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) มีกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว มีการวัดก่อนและหลังการทดลอง (The Single Group, Pretest-Posttest) โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังแสดงตามแผนภาพด้านล่าง



แผนภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนดำเนินการวิจัย

3. ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วย

3.1 ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษาตามกระบวนการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนามาจาก 2 หลักการ ได้แก่ หลักการของรูปแบบการแก้ปัญหาที่โอทีอาร์ กับหลักการเสริมสร้างการจัดการตนเอง

3.2 ตัวแปรตาม คือ ความสามารถในการจัดการตนเอง

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษา และความสามารถในการจัดการตนเอง รายละเอียดของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังต่อไปนี้

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้เป็นรายหน่วยการเรียนรู้ ตามกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ประกอบไปด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ โดยใช้เนื้อหาวิชาสังคมศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 (ปรับปรุง พ.ศ. 2546) ได้แก่ สารหน้าที่พลเมือง สารประวัติศาสตร์ และประชาคมอาเซียน

4.2 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดความสามารถในการจัดการตนเอง มีลักษณะเป็นแบบอัตนัย จำนวน 9 สถานการณ์ โดยผู้วิจัยสร้างเกณฑ์การตรวจและการให้คะแนนแต่ละสถานการณ์ (rubric score) สถานการณ์หนึ่งมีคะแนนเต็ม 4 คะแนน แบบวัดความสามารถในการจัดการตนเอง มีคะแนนเต็ม 36 คะแนน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นให้กับนักศึกษากลุ่มตัวอย่างเป็นเวลา 16 สัปดาห์ จำนวน 32 ชั่วโมง โดยก่อนและหลังการทดลอง จะให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดความสามารถในการจัดการตนเอง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ได้แก่ มัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s) และ t-test dependent มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

6.1 การประเมินความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) ของกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับความสามารถในการจัดการตนเอง จำนวน 5 ท่าน และใช้ดัชนี IOC (Item Objective Congruence) ได้ผลการวิเคราะห์ว่าขั้นในกระบวนการเรียนการสอนมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.80 - 1.00 แสดงว่ากระบวนการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีความถูกต้องสอดคล้องกับทฤษฎีและสามารถนำมาใช้ในการเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเองได้

6.2 การประเมินคุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ด้วยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบวัดความสามารถในการจัดการตนเองทั้งก่อนและหลังการทดลอง ได้ผลการวิเคราะห์ว่า ผู้เรียนกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการจัดการตนเองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าคะแนนความสามารถในการจัดการตนเอง จากแบบวัดความสามารถในการจัดการตนเอง ก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มตัวอย่าง

การทดลอง	n	คะแนนเต็ม	\bar{x}	S.D.	df	t	Sig. (2-tailed)
ก่อนการทดลอง	32	36	11.50	2.840	31	9.072*	0.000
หลังการทดลอง	32	36	21.69	7.502			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. กระบวนการเรียนการสอนพัฒนาขึ้น คือ กระบวนการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา โดยประยุกต์หลักการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการแก้ปัญหาที่โอทีอาร์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเอง ประกอบไปด้วย 6 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 การสร้างแรงจูงใจ ชั้นที่ 2 การกำหนดประเด็นในการศึกษา ชั้นที่ 3 การวางแผนในการดำเนินงาน ชั้นที่ 4 การปฏิบัติและติดตามการดำเนินงาน ชั้นที่ 5 การอภิปรายและแลกเปลี่ยนการดำเนินงานกับกลุ่มอื่น และชั้นที่ 6 การสะท้อนกลับและประยุกต์

กระบวนการเรียนการสอนดังกล่าว พัฒนาจากหลักการของรูปแบบการแก้ปัญหาที่โอทีอาร์ กับหลักการเสริมสร้างการจัดการตนเอง โดยผู้เรียนต้องเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอน เนื่องจากรูปแบบการแก้ปัญหาที่โอทีอาร์ เป็นกระบวนการแก้ปัญหาแบบหนึ่ง จึงมีหลักการสำคัญที่ให้ผู้เรียนแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ดังที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ระบุว่า การให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรม เป็นลักษณะเด่นของการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการแก้ปัญหา และยังสอดคล้องกับหลักการเสริมสร้างการจัดการตนเอง ดังที่ Kanfer (1982) กล่าวว่า การเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเองจะเกิดขึ้นได้นั้น ผู้เรียนจะต้องดำเนินการเองในทุกขั้นตอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้ ในขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนยังตรงกับหลักการของรูปแบบการแก้ปัญหาที่โอทีอาร์ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากกระบวนการแก้ปัญหาอื่นๆ คือ การบูรณาการ การมีเหตุผล การปรับตัวเพื่อเอาชนะอุปสรรค และความรับผิดชอบลงในกระบวนการเรียนการสอน (DeAngelis, 2010) โดยผู้สอนจะมอบหมายภาระงานให้ผู้เรียนรับผิดชอบ ในการดำเนินการศึกษาค้นคว้า และหาคำตอบหรือข้อมูลที่ต้องการ ทำให้ผู้เรียนต้องพบกับปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงาน ผู้เรียนจึงได้เรียนรู้อย่างเป็นระบบในการเชื่อมโยงทักษะการมีเหตุผล การปรับตัวเพื่อเอาชนะอุปสรรค ความรับผิดชอบ โดยผู้เรียนจะใช้ทักษะของ

การมีเหตุผล ในการค้นพบยุทธศาสตร์ในการแก้ไข ปัญหา (Subotink, F.R. & White, G., 2006) และใช้การปรับตัวเพื่อเอาชนะอุปสรรคและความรับผิดชอบ ทำให้เกิดความพยายามในการแก้ปัญหาจนสามารถแก้ไข ปัญหาได้สำเร็จ (Cogan & Subotnik, 2004)

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตเกี่ยวกับบทบาทของผู้สอน ในกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ที่พบว่าผู้สอนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนด้วยการอธิบาย และฝึกกระบวนการในการเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเองให้กับผู้เรียน และการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และให้การเสริมแรงกับผู้เรียนตลอดกระบวนการ (Self-Management of Behavior in Schools ,n.d.)

ดังนั้น กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติ จนทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยความหมาย และยังคงให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้สอนตลอดทั้งกระบวนการเรียนการสอน

2. ผลการทดลองใช้กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น พบว่า หลังจากที่นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพได้รับการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ตามกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนา มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการจัดการตนเองสูงขึ้น

จากผลการทดลองใช้กระบวนการเรียนการสอน พบว่า กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น สามารถเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเองให้กับผู้เรียนได้ เนื่องจากในทุกขั้นตอนมีการบูรณาการหลักการเสริมสร้างการจัดการตนเองไว้ โดยให้ผู้เรียนใช้วิธีการในการจัดการตนเอง ดังที่ Kanfer, (1982) มีความคิดเห็นว่า ผู้สอนสามารถสอนความสามารถในการจัดการตนเองให้ผู้เรียนได้ด้วยการให้ผู้เรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมาย ติดตามกระบวนการประเมินความสำเร็จ พร้อมทั้งเลือกและให้แรงเสริมในตนเอง ผู้เรียนจึงต้องดำเนินการเองในทุกขั้นตอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้นในกระบวนการเรียนการสอนจึงเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการจัดการตนเองทุกขั้นตอน

กล่าวคือ ขั้นที่ 1 ผู้สอนนำเสนอสถานการณ์ให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจและเห็นความสำคัญที่ต้องศึกษาค้นคว้าหรือคิดว่าเป็นหน้าที่ของตนเองที่ต้องศึกษาหรือแก้ปัญหา ต่อมาในขั้นที่ 2 ผู้เรียนกำหนดประเด็นที่จะศึกษา ส่งผลให้ผู้เรียนเข้าใจและเชื่อมโยงระหว่างสถานการณ์ที่ครูนำเสนอกับบทเรียน จนเกิดความสนใจที่จะลงมือปฏิบัติด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น และในขั้นที่ 3 ผู้เรียนวางแผนในการดำเนินงาน โดยกำหนดการเสริมแรงให้กับตนเอง ด้วยการให้รางวัลและเห็นประโยชน์หากดำเนินงานได้สำเร็จ แสดงว่าทั้งสามขั้นนี้เน้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติ เพราะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกี่ยวกับความสามารถในการจัดการตนเองจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากขาดแรงจูงใจที่จะเปลี่ยนแปลงหรือไม่เห็นประโยชน์ จึงต้องทำให้ผู้เรียนเกิดการยอมรับและเห็นประโยชน์ก่อน (Kanfer, 1982) ซึ่งการเสริมแรง ยังสามารถสร้างแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรมเพิ่มขึ้น (Bandura, 1986) สำหรับในระหว่างการปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานของผู้เรียน คือ ในขั้นที่ 4 และ 5 ผู้เรียนจะได้ฝึกปฏิบัติซ้ำๆ เกี่ยวกับการสังเกต ติดตาม และควบคุมตนเองด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การบันทึกการบอกตนเอง การเตือนตนเอง ไม่ให้ออกนอกแผนการดำเนินงาน และให้สามารถดำเนินงานได้ตามแผนจนบรรลุเป้าหมาย ซึ่งทั้งสองขั้นนี้ เป็นการใช้วิธีการเตือนตนเอง โดยวิธีการนี้สามารถพัฒนาผู้เรียนให้สามารถจัดการตนเองได้ ดังที่งานวิจัยของ Kantorowitz (1978) ระบุว่า การเตือนตนเองทำให้พฤติกรรมดีขึ้น เพราะเมื่อพฤติกรรมที่บันทึกต่ำกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ อาจรู้สึกผิด และหลีกเลี่ยงด้วยการกระทำตนเองให้ดีขึ้น หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเอง และในขั้นที่ 6 เป็นการนำวิธีการประเมินตนเอง ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเอง (Zimmerman & Martinez-Pons, 1998) โดยให้ผู้เรียนประเมินและให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับกระบวนการทำงานของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนเห็นถึงประโยชน์ที่ได้จากการปฏิบัติตามกระบวนการเรียนการสอน และต้องการนำกระบวนการนี้ไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ จึงเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนในการพัฒนาความสามารถในการจัดการตนเองต่อไป

ดังนั้นกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นจึงสามารถเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเองของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพได้ และยังส่งผลให้มีความพยายามในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานตามที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สอน

ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา สามารถนำกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ ในการเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเองให้กับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ และเพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ผู้สอนควรปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดในรายละเอียดต่อไปนี้

1. ควรมีการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน โดยผู้สอนต้องมีกรอบอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนและวิธีการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอน พร้อมทั้งฝึกผู้เรียนจนสามารถนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง
2. ควรเลือกสถานการณ์ที่นำมาใช้ ในขั้นที่ 1 ของกระบวนการเรียนการสอน ต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องหรือมีความหมาย เป็นสิ่งที่พบเห็นได้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญและประโยชน์ของสถานการณ์ จนเกิดความรับผิดชอบและแรงจูงใจในการศึกษาค้นคว้าหรือแก้ปัญหาต่อไป
3. ควรให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และให้การเสริมแรงตลอดทั้งกระบวนการเรียนการสอนเพราะผู้เรียนบางคนอาจไม่เข้าใจการปฏิบัติ หรือไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ และให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติจนบรรลุเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัย โดยนำกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ไปใช้ในรายวิชาอื่นๆ ของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ เพื่อศึกษาประสิทธิผลของกระบวนการเรียนการสอน ที่มีต่อความสามารถในการจัดการตนเองของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ
2. ควรมีการวิจัย โดยนำกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ไปใช้ในระดับอื่นๆ เช่น มัธยมศึกษา



ตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งในวิชาสังคมศึกษา และวิชาอื่นๆ เพื่อศึกษาประสิทธิผลของกระบวนการเรียนการสอนที่มีความสามารถในการจัดการตนเองของผู้เรียนในระดับอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ นิตยาพร. (2541). การพัฒนาคุณภาพ การอาชีวศึกษา. *วารสารวิชาการ*, 1(1), 27-31.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. [ม.ป.ป.]. *รายงานผลการศึกษาระดับชาติ ด้านอาชีวศึกษา (V-NET)*. ค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2556, จาก <http://onetresult.niets.or.th/VNET>.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. [ม.ป.ป.]. *หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพพหุศักราช 2545 (ปรับปรุง พ.ศ.2546)*. ค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2553, จาก <http://bsq2.vec.go.th/course/course.html>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการแก้ปัญหา*. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: a social cognitive theory*. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall.
- Bennett, R., et all. (2000). *The idea of high education*. Buckingham: SRHE and Open University.
- Cogan, J.C., & Subotnik, R.F. (2004). *Reasoning, resilience, and responsibility: In what ways can this model be used to empower teachers and students in positive ways?*. Retrieved December 1, 2010, from <http://search.apa.org/search?query=the%20other%203r>
- DeAngelis, T. (2010). *Social and emotional learning curriculum available*. Retrieved March 9, 2011, from <http://www.apa.org/monitor/2010/04/curriculum.aspx>.
- Kanfer, F.H. (1982). *Helping people change: a textbook of methods*. New York: Pergamon Press.
- Kantorowitz, D.A., Walter, J., & Pezdek, K. (1978). Positive vs negative self-monitoring in the self-control of smoking. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 46, 1148-1150.
- Kenworthy, L. (1962). *Guide to social studies teaching in secondary school*. Belmont California: Woodworth.
- O' Keefe, E., & Berger, D.S. (1999). *Self-Management for College Student*. New York: Partridge Hill Publishers.
- Self-Management of Behavior in Schools**. [n.d.]. Retrieved January 25, 2011, from <http://www.slc.sevier.org/selfmgt.htm>.
- Self managing learners**. [n.d.]. Retrieved April 12, 2013, from <http://leading-learning.blogspot.com/2008/12/self-managing-learners.html>.
- Subotink, F.R., & White, G. (2006). Introduction. Sternberg and Subotnik (edited). **Optimizing student success in school the Other Three Rs**. The United State of America: Information age publishing, Inc.
- Zimmerman, B.J., & Martinz-Pons, M. (1998). Construct validation of a strategy model of student self -regulated learning. *Journal of Educational Psychology*, 80, 284 - 290.